

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
P O L İ S A K A D E M İ Y A S I

“KRİMİNALİSTİKA” KAFEDRASİ

KRİMİNALİSTİKA FƏNNİ ÜZRƏ KURSANTLAR ÜÇÜN

M Ü H A Z İ R Ə

MÖVZU №6. KRİMİNALİSTİK SİLAHŞÜNASLIQ.

Tərtib etdi: «Kriminalistika» kafedrasının baş müəllimi, polis polkovnik-leytenantı ***Ələkbər Allahverdiyev***

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə edilib və bəyənilib.
Protokol № 3. “ 22 noyabr ” 2008-ci il

B A K I 2 0 0 8

MÖVZU № 6. Kriminalistik silahşünaslıq

Mühazirənin planı:

Giriş.

1. Kriminalistik silahşünaslığın anlayışı, sistemi və vəzifələri.

Kriminalistik ballistikanın anlayışı və obyektləri.

2. Odlu silahlar, döyüş sursatları və onların tətbiqi nəticəsində əmələ gələn izlərin xüsusiyyətləri.

3. Atılmış giliz və gülləyə görə silahların qrup mənsubiyyətinin müəyyən edilməsi və onların eyniləşdirilməsi. Soyuq silahlar.

Nəticə.

Ədəbiyyat:

1. «Xidməti və mülki silah haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu. Bakı 10 iyun 1997.

2. R.Ə.Əliyev «Müstəntiqin kriminalistik məlumat kitabı» Bakı 1998

3. K.Q.Sarıçalinskaya «Kriminalistika» dərslik Bakı 1999

4. C.İ.Süleymanov «Kriminalistika» Bakı 2000

5. «Kriminalistik texnika». Dərs vəsaiti, Bakı 2006.

6. «Kriminalistika». Mühazirələr toplusu, Bakı 2007

7. Azərbaycan Respublikası DİN-nin 270 sayılı, 19.08.98-ci il tarixli əmri: «DİO-da müsadirə edilmiş, könüllü təhvil verilmiş, tapılmış silah-sursat və hərbi əmlakın mühafizə və məhv edilməsi qaydaları haqqında».

8. Azərbaycan Respublikası DİN-nin 111 sayılı, 16.04.99-cu il tarixli əmri: «DİN-in orqan hissələrinin silah-sursatla təchizatı, onların saxlanması və uçotuna dair, təlimatın təsdiq edilməsi haqqında».

9. Azərbaycan Respublikası DİN-nin 270 sayılı, 15.05.2009-cu il tarixli əmri: «DİO-da icazə sisteminin təşkilinə dair təlimat»-ın təsdiq edilməsi haqqında.

10. DİN-in 05 dekabr 2009-cu il tarixli əmri. «Cinayət təqibi üzrə əhəmiyyət kəsb edən dəlillərin qablaşdırılması, tədqiqata təqdim olunması və təhvil verilməsi barədə Qaydaların təsdiq edilməsinə dair».(mühazirə mətnində səh.25.)

11. А.С.Подшибкин «Холодное оружие» Саратов 1980 Р.С.Белкин «Криминалистика» Москва 1986

G İ R İ Ş

Azərbaycan Respublikasında baş vermiş adam öldürmə cinayətlərinin çoxu odlu silahlardan istifadə edilməklə törədilir.

Yadda saxlamaq lazımdır ki, cinayətkarlar öz cinayət əməllərini həyata keçirən zaman tək zavodda hazırlanmış odlu silahlardan deyil, həm kустar, həm də əldə düzəltmə odlu silahlardanda istifadə edirlər. Həmin odlu silahların istifadə olunduqları zaman bir çox mərhələlərdə izlər əmələ gəlir və bu izlərdən istintaqda səmərəli istifadə etmək olar.

«Kriminalistik silahşünaslıq» kriminalistika elminin ən maraqlı sahələrindən biridir. Bu elim XX əsrin əvvəllərindən elmə bağlı olmağa başlamışdır. Məhz bu cəhətdən illər keçdikcə yeni tipli silahlar istehsal olunur və silahlar özlərinə məxsus izlər buraxmağa başlayır.

Qeyd etmək lazımdır ki, Respublikamız müstəqillik əldə etdikdən sonra cəmiyyətdə baş verən bütün hadisələrə də daha ciddi yanaşılmağa başlamışdır. Nəzərdən qaçırmaq olmaz ki, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi kimi, tədbirlərə xüsusi diqqət yetirilir. Bu özünü hər bir sahədə olduğu kimi, cinayətlərin açılması, cinayət törətmiş şəxslərin ifşa olunmasında xüsusilə göstərir. Məhz son vaxtlar qəbul olunmuş qanunlar buna əyani misaldır. Məsələn: «xidməti və mülki silah haqqında» qanun.

Azərbaycan Respublikası DİN-nin 19 avqust 1998-ci il tarixli 270 sayılı əmri «daxili işlər orqanlarında müsadirə edilmiş, könüllü təhvil verilmiş, tapılmış silah-sursat və hərbi əmlakın mühafizəsi və məhv edilməsi qaydaları haqqında» təlimatın təsdiq edilməsi barədə.

Bu əmrlə təsdiq edilmiş təlimat aşağıdakı hissələrdən ibarətdir:

1. Ümumi müddəalar.

2. DİN-nin MT və HTİ-nin anbarında müsadirə edilmiş, könüllü təhvil verilmiş, tapılmış silah sursatların və hərbi əmlakın qəbulu hesaba alınması, təhvil verilməsi və məhv edilməsi qaydaları.

3. DİN-nin MT və HTİ-nin anbarlarında müsadirə edilmiş, könüllü təhvil verilmiş, tapılmış silah-sursat və hərbi əmlakın hesaba alınması qaydaları.

4. DİO-da müsadirə edilmiş, könüllü təhvil verilmiş, tapılmış silah-sursat və hərbi əmlakın saxlanmasına nəzarət.

5. DİO-da müsadirə edilmiş, könüllü təhvil verilmiş, tapılmış silah-sursat və hərbi əmlakın qəbulu, qorunması, hesaba alınması, təhvil verilməsi, MT və HTİ-nin anbarında saxlanması, məhv edilməsi və realizə edilməsinin yoxlanması qaydaları.

6. Hesaba alınmış və mövcud qaydaların qeydiyyat sayı arasındakı fərq əskik və ya artıqlıq kimi sənədləşdirilir. Düzgün saxlanması nəticəsində silah-sursat və hərbi əmlakın yararsız hala düşməsi korlama kimi qiymətləndirilir.

Əmrdə bu barədə tərtib edilmiş sənədlərin izahlı nümunələri verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası DİN-nin 16 aprel 1999-cu il tarixli 111 sayılı əmri «DİN-nin orqan və hissələrinin silah-sursatlarla təcizəti, onların saxlanması və uçotuna dair» təlimatın təsdiq edilməsi haqqında.

Bu əmrlə təsdiq edilmiş təlimat DİN-nin orqanlarında saxlanılan bütün növ silahların, hərbi və təlim-aticilik cihazların, ehtiyat hissələrin, sürtgü-silgi, təmir materialların təcizəti, saxlanması, uçotu və qorunması qaydalarını müəyyənləşdirir.

Sual 1. Kriminalistik silağşönaslıhın anlayışı, sistemi vc vczifclcri. Kriminalistik ballistikanın anlayışı vc obyektlcrici

Azərbaycan Respublikasında ahır gınayctlcrcn ckscriyycti odlu silaglardan istifadc etmcklc türcdilir.

Ğınayct türctmiş şcxslcr qanunazidd cmcllcrcni gcyata keçircn zaman tckğc zavodda gazırlanmış silaglardan deyil, gcmçinin kustar vc clcdözccltmc ösulla gazırlanmış silag nüvlcrindcn dc istifadc edirlcr. Gcmn silagların tcdqıq edilmcsinin ğınayctlcrcn araşdırılmasında mögöm rolu vardır. Silagların üyrncilmcsini kriminalistika elminin cn maraqlı sagclcrindcn biri olan “Kriminalistik silagşönaslıq” gcyata keçirir. Son illcr yeni silagların ortaya çıxması vc onların qoyduhu izlcrcn tcdqıqi bu sagc öçön diqqct mcrkcziñdcdir.

Onu da qeyd etmck lazımdır ki, respublikamız möstcqillik cldc etdikdcn sonra bötön sagclcrdc olan irlcilcyişlcrc ğınayctkarlıha qarşı möbarizcncn əöğlcndirilmcsinc, ğınayctlcrcn açılmasına, ğınayct türctmiş şcxslcrin tutulmasına da mösbct tcsirini əüstcrmişdir.

DİO-nun praktiki fcaliyycti əüstcrir ki, ğınayct türctmiş şcxslcr csascn möxtclif silag nüvlcrindcn istifadc etmcklc ğınayctkar mcqscdlcrini gcyata keçirirlcr. Ğınayct türcdcn şcxslcr ncinki odlu silaglardan, gcm dc soyuq silag, silagi cvcz edcn predmetlcrcdcn, partlayıđı maddclcrdcn, partlayıđı qurhulardan (qumbara, mina vc s.) istifadc edirlcr. Son düvrlcr yeni nüv silagların istegsalı başqa konstruktiv xösusiyyctlcrc csaslanır. Bunlara kimycvi proseslcrc zamanı cldc edilmiş silagları aid etmck olar (toksiki, elektroşok silaglar vc s.). Polis cmckdaşlarına fcaliyyct əüstcrdiklcrc sagclcrdc bu kimi obyektlcrc qarşılaşdıqda xösusi bilik tclcb olunur.

Möxtclif nüvdcn olan silagların tcdqıqatı metodikası kriminalistik texnikanın bir gısscsi olan kriminalistik silagşönaslıhın formalaşmasına zcmn yaradır. Silag dedikdc, ğanlı qövvncni mcgv etmck tcyinatına vc ya başqa mcqscdlcr öçön istegsal olunmuş predmetlcrc vc qurhular başa döşölör.

Kriminalistik silagşönaslıq – kriminalistika texnikasının bir sagcsi olub, funksional (konstruktiv) olaraq insanı, geyvanı vc ya diəcr maddi obyektlcrc zcdclcmcyi nczcrcdc tutan möxtclif qurhuların konstruksiya olunmasının prinsiplcrini, gcrckct mexanizmini vc bu qurhuların tctbiqi izlcrcnin toplanması qanunauyhunluqlarını, elcğc dc ğınayctlcrcn qarşısınını alınması, istintaqi vc açılması zamanı belc

obyektlcrin vc izlcrin yihılması vc qiymctlcndirilmcsi vasitclcrini vc ösullarını üyrncir.

Kriminalistik silagşönaslıhın sisteminc aiddir: kriminalistik ballistika; soyuq silaglar vc onların tctbiqi izlcrinin kriminalistik tcdqiqi; kriminalistik partlayışşönaslıq.

Kriminalistik ballistika kriminalistik silagşönaslıhın bir gisscsi olub, ğinayct işlcrinin istintaqi zamanı qarşıya çıxan mcsclclcrin gclli mcqscdile odlu silagların, düyöş sursatlarının vc onların tctbiqi izlcrinin aşkar edilmcsinin, qeyd edilmcsinin, əütörölmcsinin vc tcdqiqinin texniki vasitclcrini, kriminalistik ösul vc metodlarını işlcıyb gazırlayır.

Qövvcdc olan cinayct qanunverıgiliyinc əürcc, odlu silagların vc düyöş sursatlarının qanunsuz olaraq clde edilmcsi, başqasına verilmcsi , satılması, saxlanması, daşınması, hazırlanması vc əczdirilmcsi ğinayct mcsuliyctinc scbcı olur (Azcrbayğan Respublikası ĞM-in 228-232-ği maddclcri).

Bir qayda olaraq clde edilmiş predmetlcrin odlu silaglara vc düyöş sursatlarına aid olub-olmamasının möcyycn edilmcsi ekspertiza rcyi ilc tcsdiq edilmclidir. Atcş gallarının möcyycn edilmcsi mcqscdile kompleks tcdqiqatlar keçirilmclidir. Kriminalistik silagşönaslıq trassoloəiya vc mcgkcımc tcbabcti ilc sıx bahlıdır.

Kriminalistik silagşönaslıq obyektlcrinin mövafiq qaydada aşkar edilmcsi, qeyd olunması, əütörölmcsi vc tcdqiqinin istintaqın dözəön istiqamctdc aparılması, ğinayct işinin tezliklc açılması vc tcqsirli şcxsin ifşa olunmasında büyük cıcmiyycti vardır.

Atcş izlcrinin vc düyöş sursatlarının tcdqiqatı zamanı spektral, rentəen vc kimycvi analiz metodlarından istifadc edilir. Silag yahı gisscğiklcrinin tcdqiqatında isc qaz-maye xromotoqrafiyası, infraqırmızı spektrometriya metodları tctbiq edilir.

Silaglar, düyöş sursatları vc onların tctbiqi izlcri çoxsagcli obyektlerdir. İstintaqın ayrı-ayrı mcrgclclcrindc onların tcdqiqi öçön xösusi bilik tclcb olunur. Xösusi biliyc malik olan şcxslcri gcm ayrı-ayrı istintaq gcrckctlcrinin keçirilmcsindc, gcm dc odlu silagların vc onların tctbiqi zamanı yaranmış izlcrin möcyycn olunması mcqscdile ğclb etmck olar. Odlu silagların tctbiqi nctiğcsindc chclc hclmiş izlcrin kriminalistik ekspertizası qanunla möcyycn olunmuş istintaq vc mcgkcımc istintaqi zamanı, izlcrin möcyycn olunması mcqscdile

ekspertlər qarşısında qoyulan suallara cəsarət rəy verilməsi üçün aparılan xüsusi tədqiqatdır.

Kriminalistik ballistikanın tədqiqat obyektinə aşağıdakılar aiddir: odlu silaqlar, onların gisseləri, saxlandığı yerlər, patronlar, əlililər, əöllülər, tıxaqlar, qırma, piston, eksperimental atış nəticəsində alınmış qırmalar, özündə atış izi olan predmetlər, gəlib kənar və cəldözülmə silaqları.

Bundan başqa, kriminalistik ballistika aşağıdakı məsələləri də gəlir edir:

a) baş vermiş hadisənin ayrı-ayrı gəllərinin aydınlaşdırılmasını (tədqiq edilən deşik, əöllü deşiyi gəni tərcih və gəni məsafədə açılmışdır).

b) odlu silaqların və düyüş icvazimatlarının texniki vəziyyətlərini möyyəni etməyi (silaq atış açmağa yararlıdır, tətiyi çəkmədən silağdan atış açmaq olarmı?).

ğ) silağın axtarılması üçün məlumatların möyyəni olunması (patron, əöllü, əiliz, keç gəni silağ öncüdür, möyyəni olunmuş gissel gəni silağa məxsusdur).

ç) silağ və sursatların eyniləşdirilməsi (əiliz və əöllülər gəni silağdan atılmışdır: əiliz və əöllülər bir neçə silağdan atılmışdır. Əiliz və əöllülər bir patronun gisselidir mi?).

Qarşıya qoyulmuş sualların gəlli məstətiq, məliyyat işçisi imkan verir ki, hadisənin başvermə şəraitini, yerini, vaxtını, ösulunu və gəni silağdan istifadə olunduğunu möyyəni etsin.

Odlu silaqlar vasitəsilə törədilmiş gınayctların istintaqında ekspert tədqiqatı bir çox sualların gəll edilməsində ətirib çıxarır. Gəni sualları 5 qrupa bəlmək olar:

1. Gınayctkarın gəni silağ və patrondan istifadə etməsini və onların gəni qrupa aid olunduğunu möyyəni etmək.

2. Əöllünün gərəkət istiqamətinə əürə atış açanın yerini möyyəni etmək.

3. Atış açma zamanı möyyəni gərəkətlərin edilməsi faktını və onların sayını möyyəni etmək. Məsələn, atış açmadan qabaq silağ təmizlənmə mi?

4. Atış açma zamanı edilmiş gərəkətlərin məmkönlüyünə möyyəni etmək. Məsələn, tədqiq olunan silağ atış açmağa yararlıdır mi?

5. Cşyaların qrupunu möcyycn etmck. Mcsclcn, silah gansı materialdan gazırlanmışdır vc s.

Yuxarıda qeyd olunanları aşahıdaki misalla güstcrmcck olarar:

24 iyul 1996-ğı il tarixdc namclum şcxslcr tcrctndcn vctcndaş Abbasova mcxsus pul vc qiymctli cşyaları cldc etmck öçön ona quldurğasına basqın edilmişdir. Ğinayct türcdcn şcxslcr hadisc yerindcn qaçıb əizlcnmışlcr. DİN-in Ekspertiza İdarcsinin cmckdaşları tcrctndcn (gal-gazırda KTİ adlanır) gadisc yerinc baxışın gcrctrcfli vc dcqiq keçirilmcsi nctiğcsindc gadisc yerindcn "Makarov" tipli tapançaya mcxsus əiliz vc özcrindc qan lckcsi olan sarı rcnəli metalda gazırlanmış döymc aşkar edilib əütörölmöşdür.

Keçirilmiş istintaq gcrckctlcrci vc cmcliyyat tcdbirlcri nctiğcsindc vctcndaş Gağiyev M.K. şöbgcli şcxs qismindc tutulmuş vc onun yaşadıhı mcnzildc axtarış-istintaq gcrckcti aparılmışdır.

Axtarış zamanı Gağiyevin yaşadıhı mcnzilin tualetindc «Makarov» tipli tapança vc gcmın tapançaya mcxsus bir neçc patron tapılıb əütörölmöşdür. Bundan başqa, onun paltar şkafindan bir cdcd döymcsi olmayan penğck aşkar edilib əütörölmöşdür. Əiliz vc tapançanın möcyycn olunması mcqscdilc keçirilmiş ballistik ekspertizanın rcyinc csascn, gadisc yerindcn tapılmış əiliz şöbgcli şcxs qismindc tutulmuş vctcndaş Gağiyevin istifadc etdiyi SP 3148-li «Makarov» tapançasından atılmışdır.

Sual 2. Odlu silahlar, döyüş sursatları və onların tətbiqi nəticəsində əmələ gələn izlərin xüsusiyyətləri

Odlu silag - barıtın vc ya diəcr alışan maddclcrin yanmasından yaranan enerji gesabına mcrcmisi istiqamctlcnmış gcrckct edcrck möcyycn mcsafcdcn gcdcfi mexaniki zcdclcmck vc ya sıradan çıxarmaq tcyinatına malik olan silagdır. Ğinayctkarların istifadc etdiyi predmetin odlu silaga aid olub-olmamasının Ğinayctlcrcn dözəön tüvsif edilmcsi öçön büyük cgcmiyycti vardır.

Bəzən elc olur ki, xariği əürönöşönc əürc odu silaga bənzəyən predmet odu silag olmur və ya cksinc, xariği əürönöşö odu silaga bənzəməyən odu silag ola bilər.

Kriminalistik təgröbədə odu silaqların və düyöş sursatlarının möxtəlif nüvlərinc rast əclinir.

Azərbaycan Respublikasının «Xidməti və mölki silag qaqqında» qanununa əsasən möxtəlif silag nüvlərinin anlayışlarına diqqət yetirək.

Silah – ғанлы qövvcnin və diəcr obyektlərin, o ғömlədən texnikanın və tikililərin məqv edilməsi öçön nəzərdə tutulmuş qurhu və vasitədir.

Xidməti silag – insanların gəyat və sahlamlılığının qorunması, təcili, təcili əgtiyatların, mölkiyyətin, qiymətli və təglökli yöklərin, xüsusi əündərişlərin möğafizəsi ilə bəhlı vəzifələri yerinc yetirən şəxslər tərəfindən istifadə olunması öçön nəzərdə tutulmuş silagdır.

Mölki silag – üzönömödəfə, ov və idmanla məşğul olma öçön nəzərdə tutulmuş silagdır.

Düyöş silağı – qulluq vəzifəsinin və düyöş tapşırığının yerinc yetirilməsi öçön istifadə olunan silagdır.

Düyöş sursatı – mövafiq silag nüvəndən atış açmaq öçön nəzərdə tutulmuş konstruktiv qurhu və cşyalardır.

Soyuq silag – konstruksiyasına, ölçölərinc və materialına əürc birbaşa istəğsalat və ya məişət-təşərrəfat məqsədləri öçön nəzərdə tutulmayan, xüsusi olaraq insanın əzələ qövvcəsindən istifadə etməklə zərərvermə obyektinə və bilavasitə təmas zamanı ədə yetirmək təyinatına malik olan silagdır.

Qaz silağı – əüzyaşardığı, qığıqlandırığı, zəğərləyiği, sinir-ifiğ və ya başqa əöğlə təsir əüstərcn diəcr maddələrin tətbiqi ilə ғанлы gədcin mövcuqcti sıradan çıxarılması öçön nəzərdə tutulmuş silagdır.

Üzönömödəfə silağı – yalnız göğumu dəf etmək təyinatına malik olan əüzyaşardığı, qığıqlandırığı və ya qısa möddətc sinir-ifiğədiği maddələrlə və ya aərozol qurhulu qaz silağıdır.

Ov silağı – vəğşi geyvanların və quşların ovlanması öçön nəzərdə tutulmuş yivli və yivsiz löləli odu, soyuq, o ғömlədən soyuq atığı və pnevmatik silagdır.

Silag dövriyyəsi – silağın istegsalı,  ctirilmcsi, aparılması, idxalı, ixrağı, satışı, başqasına verilmcsi, cldc edilmcsi, kolleksiya edilmcsi, scr isinin ke irilmcsi u otu, saxlanılması,  czdirilmcsi, daşınması, istifadc edilmcsi,  t r lmcsi vc mcgv edilmcsidir.

Odlu silağlar csascn d y ş silağlarına, idman silağlarına vc ov silağlarına ayrılır.

D y ş silahlarına – karabinlcr, avtomatlar, tapan alar vc x susl d zclclmiş silağlar aiddir. D y ş silahları 7,62; 7,65; 8; 9; 11,43 mm (tapan alar, revoliverlcr vc avtomatlar); 5,6; 6,5; 7,62; 7,65; 7,92 mm (tefcnglcr vc karabinlcr) kalibrcl malik olurlar.

İdman silahlarına – ki ik kalibrli t fcn lcr, tapan alar vc revolverlcr aiddir.

Ov silahlarına – gamar l clli vc hamar (qarışıq) yivli silağlar aiddir. Odlu silağlar bir vc  ox patronlu, avtomatik, yarımavtomatik vc qeyri – avtomatik olur .

Bununla bcrabcr, odlu silağın l lcsi vc at ş a ma mexanizmlcri izlcrin yaranmasında b y k rol oynayır. Belc ki, l lcnin quruluşu vc kalibri   llcnin, gabelc zcdc almış obyektlcrin  zcrindc cmclc  clcn izlcrin xarakterini, yanmış barıtın vc partlayığının tcrkibini m cyycn etmcyc imkan verir. At ş a ma mexanizminin konstruktiv x susiyyclcri  liz  zcrindc izlcrin cmclc  clmcsinc, u uşun istiqamcti vc at ş mcsafclcrinc  iddi tcsir  stcrir.

L lc silindr şcklindcdir. Onun qabaq gisscsi l lcnin  n kcsiyi, arxa gisscsi isc patron qabı adlanır.

Odlu silağlar l lclcrinin uzunluhuna   rc    n vc ayrılır:

1. L lcsinin uzunluhu 20 sm-c qcdcn olan silağlar, qısa l lclidir. Bunlara revolverlcr, tapan alar vc s. aiddir.

2. L lcsinin uzunluhu 20 sm-dcn 40 sm-c qcdcn olan silağlar orta l clli. Bunlara avtomatlar aiddir.

3. L lcsinin uzunluhu 40 sm-dcn uzun olanlara isc uzun l clli silağlar deyilir. Bunlara t fcn , karabin, ov silağları aiddir.

Cl odlu silağları yivli vc gamar l clli silağlara b l n r:

Yivli silağlar – yivli silağların l lc kanallarının i crisindc xctti vc vintvari  iz ilcr a ılmış olur. Yivlcr arasındakı mcsafcyc «yiv m safəsi» deyilir.

Yivlcr   llclcri gcrckctc  ctirmcyc xidmct edir. Onlar   llclcrin u uşunu nizama salır ki, bu da   llcnin uzaq mcsafc qct etmcisini

təmin edir. Gcdcfi dözəön vurmaq qabiliyyətini artırır. Yivli silaqların kalibri 5,45 mm-dən 11,43 mm arasında, yivlərin sayı isə 4 və ya 6 - dır. İstiqamətinc əürç yivlər sahə və ya sola istiqamətlənmiş olur.

Yivli silaqların patronu əöllc, əiliz və töstösöz barıtdan ibarətdir.

Barıtlar iki növə ayrılır:

1. Töstölö barıt;
2. Töstösöz barıt.

Möasir silaqlarda töstösöz barıtlardan istifadə olunur. Əilizin qabaq hissəsində əöllc, oturağağ hissəsində isə alışdırığı piston yerləşir və vuruğu milin zərbəsi nətiğsində barıt alovlanır. Əilizlər 3 formada olur:

1. Silindrik ;
2. Butulka formalı ;
3. Konusvari.

Əöllcni qabaq hissəsində başlıq, arxa hissəsində isə quyruqğuş deyilir.

Əöllclər 3 gör olur:

1. Ürtöksöz;
2. Yarımtörtöklö əöllclər;
3. Ürtöklö əöllclər.

Bundan başqa, əöllclər daga iki növə bölünür:

1. İçcrisi boş olan əöllclər;
2. Bötöv əöllclər.

Odlu silaqlar kalibrlərinə əürç ölç yerə ayrılırlar:

1. Kiçik kalibrli (buraya kalibri 6,35 mm-ə qədər olan silaqlar aiddir);
2. Orta kalibrli (buraya kalibri 6,35 mm - 9 mm olan silaqlar aiddir);
3. Büyök kalibrli (buraya kalibri 9 mm-dən yuxarı olan silaqlar aiddir).

Yadda saxlamağ lazımdır ki, əöllcni kalibri, lölcni kalibrindən 0,02 mm büyök olur.

Lölcərinin sayına əürç silaqlar 3 qrupa bölünür:

1. Birlöclli;
2. İkilöclli;
3. Çoxlöclli.

Lölc kanalının quruluşuna əürç odlu silaqlar 4 növə bölünür:

1. yivli;
2. yivsiz;
3. kombinc edilmiş;
4. gamarlölcli.

Silaglar gazırlanma ösuluna əürc öç nüvc ayrılır:

- 1.Zavodda gazırlanmış (texniki şcrtlcrc, standartlara uyhun vc zavod işarclcri güstcrilmcklc hazırlanır);
- 2.Kustar ösulu ilc gazırlanmış;
- 3.Cldcdözcltmc.

Kustar ösulu ilc silaglar gcr gansı bir emalatxanada bir neçc nösxcdcn ibarct, möcyycn standartlara,silah nömuncrcrinc uyhun olaraq gazırlanır.Cldcdözcltmc silaglar isc tck galda qeyri – peşckar şcxslcr (mcscclcn, silahın bir hissəsi olan lölcnin özcrindc cldc dözcldilcn digcr mexanizmlcrin yihılması)tcrctfindcn gazırlanır.

Konstruktiv xösusiyyctlcrcnc əürc odlu silaglar aşahıdaki nüvlcrc ayrılır:

- 1.Standart;
- 2.Standarta uyhun olmayan;
- 3.Atipik.

Tapançalar qısalölcli, çoxpatronlu, avtomatik vc yarımavtomatik cl silaglarıdır. Daga əeniş yayılmış tapançalara “Naqan”revolveri (kalibri 7,62 mm); “MT”tapançası (kalibri 9 mm); “APS” tapançası (kalibri 9 mm); “TT” tapançası (kalibri 7,62 mm) aiddir. Tapançaların bir neçc nüvönö nczcrcdcn keçircck:

«MT» tapançası yarımavtomatik silag olub, kalibri 9 mm -dir. Lölcscnin uzunluhu 93 mm, yivlcrcnin sayı 4 vc saha istiqamctlcncmişdir. Sandıhında 8 patron yerlcşir, patronların əilzlcrc silindrvaridir, əöllcsi ürtöklödör.

«Revolverlər» yivli lölccli, çoxpatronlu qeyri – avtomatik silagdır. Bu silaglarda sandıq rolunu xösusi barabanlar oynayır ki, burada patronların yerlcşmcsi öçön xösusi əüzlcrc vardır. Tctik çckilcrkcn baraban fırlanır vc patronlar silagin lölcscnc ürtölör. Əilzlcrc barabandan revolverc bcrkidilmiş sömbc vasitcscilc ilc ayrılır.

Kiçik kalibrli yivli silaglar – silagların bu nüvönö qeyri - avtomatik , uzunölcli vc 5,6 mm kalibrli idman vc ov silagları aiddir. Kiçik kalibrli avtomatik silagların bir neçc modeli vardır. Mcscclcn, idman silagları(5,6 mm “TOZ-78 S” töfcnggi, 5,6 mm “MÇM”

tapançası,5,45 mm “İJ-75” kiçik qabaritli tapançası vc s.) bir patronlu, çoxpatronlu vc avtomatik olur.

Gamar lölcli silaqlar – gamar lölcli silaqlara ov silaqları aiddir. Ov silaqlarının lölç kanalları gamar olur.

Onlar cəsacən çoxpatronlu olmaqla, ov etmck öçön nczcrdc tutulmuşdur. Lölç kanalının gamar divarları patronların scbcbst olaraq oradan çıxmasını tcmn edir. Belc silaqlar “Qırma silaqlar” adlanır. Nczcrdc saxlamaq lazımdır ki, gcmn silaqlardan xösusi əöllclcri dc atmaq olar.

Hamar lölcli silaqların cn çox yalılmış kalibrleri aşahıdakılardır: 12 (18,2-19,3 mm); 16 (16,8-17,75 mm);20(15,7-16,6 mm);24 (14,7-15,5 mm) vc s.Ov silaqlarının kalibri lölç kanalının daxili diametrinc uyğun 454 qram qurhuşundan hazırlanmış körc şckilli qullclcrin lölç kanalında yerlcşmc sayına gürc möcyycn edilir.(454 qram 1 ingilis funtuna bcrabcrdir). Hamar lölcli silaqların düyöş sursatlarına göllc, mcrmi, karteç aiddir. Zavod istehsalı olan mcrmi vc karteçler şarşckilli olub, qurhuşun vc sörmcdcn hazırlanır.Mcrmilcrin diametri1,25 mm-dcn 5,00 mm-dck olur.Diametri 5,50 mm-dcn yuxarı olan mcrmi karteç adlanır.

Gamar lölcli ov silaqları möxtclif modellcrdc olmaqla bir sıra clamctleri ilc fcrqlcnir.

Lölclcrin sayına əürc (birlölcli, ikilölcli, çoxlölcli), lölcrin quruluşuna əürc (gcr iki lölcnin kanalı silindrik, konusvari şckildc, lölclcrdcn birinin kanalı konusvari diəcri isc yarımkonusvari şckildc).

Mexanizmin bahlanması quruluşuna əürc: silaqların cksccr modellcrindc lölç bolt vasitcsilc silaga bcrkidilir. Birlölcli silaqların bczi modellcrindc lölç söröşkcni çaxmaq vasitcsilc bahlanır. Atçş mexanizminin quruluşuna əürc silaqlar tctikli vc tctiksiz olur.

Gamar lölcli silaqların patronları əilizdcn, barıtdan, qırmadan vc tıxağdan ibarctdir. Əilizler metaldan vc oturağahı metaldan olan kartondan ibarctdir.

Əüröndöyö kimi, odlu silaqlar gazırlanması, istifadc olunması vc konstruktiv xösusiyyctlcrcn əürc bir çox nüvlcr bülönör. Mcgz bu ğcgctdcn ğinayctkarların istifadc etdikleri silaqların möcyycn olunması öçön xösusi bilik lazım əclir.

Odlu silaqların patronları unitar patronlardır. Odlu silahın nüvöndcn asılı olaraq patronlar düyöş,ıdman vc ov silaqlarının

patronlarına ayrılır. Muasir unitar patron gilizdən, alışdırıcı pistondan, barıt və mərmidən (göllə) ibarətdir. Hamar lölclü ov silahlarının patronları isə metaldan, kartondan və plastik materialdan hazırlanıb silindirik formada olur.

Odlu silağların tətbiqi zamanı yaranan izlər və onların nüvləri

Atış kimyəvi və fiziki prosesdir. Bu proses aşahıdakı formada baş verir. Alışdırığının təsiri nətiğəsində patronda olan barıt yanır. Yanma nətiğəsində qaz cəmlə əclir və gəmin qazın nətiğəsində əöllə lölcənin içrisində gərəkətə əclərək atış açılır.

Əöllə özərində cəmlə əclən izlər

Əöllə özərində cəmlə əclən izlər cəscən lölcə kanalının daxili quruluşundan asılıdır. Gər bir zavod istəgsalı olan lölcədə patron qabı vardır və gəmin patron qabı istifadə olunağa q patronun əilizinc uyğun dözəldilir. Məsələn, karabın, revolver. Silağın kalibri-yivlərarası sahədə lölcə kanalının diametridir.

Əöllə özərində cəmlə əclən izlər cəscən əöllənin lölcə kanalında gərəkəti zamanı baş verir (patron qabından lölcənin ün kəsiyinc kimi). Əöllə özərində qalan izlərin tədqiqi gəmin izlərin cəmlə əclməsinc cəscən ölç mərgələyc ayrılmasına cəsas verir.

1. Əöllənin lölcə kanalına daxil olduğu an ;
2. Yivlərin əöllə ürtöyönö kəsdiyi an;
3. Əöllənin lölcə kanalında gərəkət etdiyi an.

İlk anda barıtın yanma təsirindən əöllə əilizdən ayrılıraq əöllə yoluna daxil olur. Qeyd olunduğu kimi, əöllənin diametri lölcə kanalının diametridən böyük olduğu üçün və yüksək təzyi q nətiğəsində əöllə ürtöyö lölcə kanalında olan yivlərin təsirinc məruz qalır və gəmin yivlər üz izlərini əöllələrin özərində buraxır. Yivlər cəvclə q əöllənin boş gissəsinə təsir əüstərir və burada yaranan izlər demək olar ki, dözəxtli olur. Bu, ilkin izlərdir. Əöllənin quyruqcuq gissəsinə keçdikə q gəmin izlər əöllənin quyruqcuquna yaxınlaşır və bu zaman yivlərin istiqamətindən asılı olaraq saha və ya sola meyilli yiv izləri cəmlə gəlir.

Lölcədən çıxan əöllənin gər gənsi bir maneyə cəyməsi zamanı möxtəlif növ izlər cəmlə əclir. Odlu silağların və düyüş

İcvazimatlarının yaratdığı izlərdə aiddir: atılmış əöllc, qırma, karteğ, keçc və əiliz, əiliz və əöllc özcrində silağın saxladığı izlər, atç zamanı əiliz və əöllc özcrində lölcnin divarlarında olan gissclcrin buraxdığı izlər. Odlu silağların tcdqiqi zamanı yaranmış izlər aşahıdakı qruplara bölünür:

1. Atılmış əöllc, qırma, karteğ, keçc və əiliz özcrindəki izlər;
2. Patron, əiliz və əöllc özcrində silağın gissclcrinin buraxdığı izlər;
3. Silağın lölc kanalının divarlarında, patron qabında və əilizdə yanmış və ya yanmamış barıtın izləri;
4. Atç zamanı qarşıda olan maneclərdə qalan izlər.

İzler ilkin və sonrakı olurlar.

Atç zamanı cmlc əclmiş izlər qanuna uyundur və daimidir.

Bir nüvdən olan silağlarda atç zamanı barıtın yanması vaxtı, istilik enerjisinin yaratdığı tczyiq tcmmini eynidir. Ona əür ki, gcmn silağlar öçön düyöş İcvazimatları bir standartda gazırlanır. Mcgz bu ğcgctdən baş vermiş gadiscnin möcyycn clamctlcrlcrni aydınlaşdırmaq olur. Odlu silağların tctbiqi zamanı izlər öç mcrgclcdə yaranır:

1. Silağın doldurulması zamanı cmlc gclcn izlər (yaxud da sandığın);
2. Atç prosesində yaranan izlər;
3. Silağdan əilizin kcnar edilməsi(silağın boşaldılması)zamanı yaranan izlər.

Silağın doldurulması zamanı izlər üz nüvbcsində aşahıdakı gissclcrin tcməsə olması nctığcsində cmlc əclir: patron sandıha doldurularkcn və oradan çaxmahın kümckliyi ilə patron qabına ütörölcrkcn. Odlu silağın tctbiqi zamanı cmlc əclcn izlcrlcrin clamctlcrlcrni iki yerc bölünür: ömumi və xösusi.

Ömumi clamctlcrlcr:

1. Lölcnin kalibri;
2. Lölcə olan yivlcrlcrin sayı;
3. Yivlcrlcrin istiqamcti;
4. Yivlcrlcrin sınma buğahı;
5. Yivlcrlcrin eni;
6. Əöllc yolunun uzunluhu;

7. Sandığın quruluşu. Orada bir və iki üçrəddə yerləşən patronların tənzimlənməsi.

Xüsusi clametlər:

1. Lölc kanalının diametri;
2. Lölc kanalında yerləşən yivlərin eni;
3. Yivlərin başlanğı nüqtəsinin forması;
4. Lölc kanalının və yivlərin üst hissəsinin gəmərlənməsi;
5. Lölc kanalının və patronun diametrinin bir-birini tənzimlənməsi;
6. Lölcün zədələnməsi və bu zədənin lölc kanalının dözlüyəndə etdiyi təsiri;
7. Lölc kanalının şişməsi.

Qırma özərində cmlc əlcin izlərin mexanizmi

Son illər ekspert təğröbəsində qırma özərində cmlc əlcin izlərin eyniləşdirilməsi üçün aparılan tədqiqatlar çox az olmuşdur.

Qırma – tez cizlənin yönəöl quruluşundan gəzirlənmiş əöllclər toplusudur. Ona əürə də onların tədqiqatı zamanı ehtiyatlı olmaq lazımdır.

Gəmərləndirilmiş siləglərdən atılmış qırma özərində iki növ izlər cmlc əclir:

1. Statik;
2. Dinamik.

Ğinayctkarın gənsi istiqamətdə qaçdığı cəziyyət baxış zamanı yaxşı olar ki, su güvzclərində, bataqlıq və kolluqlara daga çox diqqət yetirilsin. Ona əürə ki, ğinayctkar qaçarkən siləgi və ya düyüş ləvazimatını gəmin yerlərdə atar.

Siləg təbiiq olunmaqla baş vermiş ğinayctkarlıq cəziyyət olaraq gəmsə yerinin baxış zamanı əilzcləri anğaq açıq yerlərdə deyil, gəmsənin asılmış paltarların ğiblərində, ayaqqabıların içrisində, əöl dibçəklərində və sair yerlərdə axtarmaq lazımdır.

Əöllclərin axtarılması ilk anda zərərçəkmişin bədənində və paltarında, sonra isə cmlc əlcin yaranın nüvəndən asılı olaraq atış açının yerini möcyyəni etməklə və bundan sonra əöllcni zədələndirən yerini möcyyəni məcəfəsində aşkar edilir.

Gəmsə yerindən tapılmış siləgin, patronun, əilzin, əöllcni, keçənin və s. baxış zamanı cəziyyət onların iki təcrübə

odyektdcn olan mcsafcsi qeyd olunmalı vc fotoşckli çckilmclidir. Atcş nctiğcsindc yaranmış zcdclcrin forması, ülçösö vc yerdcn olan mcsafcsi dc protokolda üz cksini tapmalıdır.

Silag aşkar olunduhu yerdc ona baxış keçirilir. Silagı clc gütörcn zaman çox egtiyatlı olmaq lazımdır, lölcisini iştirakçılar olan scmtc yüncltmck olmaz, cgcr silahın özcrindc cl - barmaq izlcri aşkar olunarsa, onda iz olan sahc heç ncyc toxunmamalıdır. Sonra isc silagin sandığını çıxartmaq vc patronu oradan kcnar etmck lazımdır. Qablaşdırılan yerdc silah hcrckctsiz olmalıdır. Hcmçinin patronlar, gilizlcr, göllclcr, tıxaclar vc karteçlcr ayrı-ayrılıqda qablaşdırılaraq mühörlcnib zcrfc vc ya qutuya yihılır.

Qablaşdırılmış kahız vc qutu özcrindc predmetin adı, gütöröldöyö tarix vc yeri güstcrilmcklc lazımı qeydlcr aparılır. Qutu bahlanır vc mühörlcnir.

Silaha baxış zamanı protokolda aşahıdaki mclumatlar qeyd edilmclidir:

1. Silagin aşkar olunduhu yer vc onun vcziyycti;
2. Silagin nüvö;
3. Sistemi, modeli vc kalibri;
4. Silagda olan izlcr vc kcnar maddclcr;
5. Tctik gansı vcziyyctdcdir;
6. Silahın özcrindc gckk olunmuş qeydlcr ;
7. Patron qabında patronun olub-olmaması;
8. Sandıqda patron var, ya yox, varsa onların sayı;
9. Silagin lölc kanalında olan yivlcrin sayı vc istiqamcti.

Cgcr «revolver» markalı tapançanın barabanında atılmış giliz varsa, onların barabandan çıxarılması mcslichct gürölmör.

Sörtönmcnin, kcnar hisscciklcrin döşmcsinin qarşısını almaq mcqscdilc özcrindc atcş izlcri olan predmetlcr ayrığa qablaşdırılır. Odlu silahın tctbiqi ncticcsindc paltar özcrindc atcşin giriş vc çıxış zonaları 30 x30 sm ülçölö parça ilc tikilir.

Hamar lölccli ov silahların vc ona aid sursatların tcdqiqini scmcrccli hcyata keçirmck öçön ekspertc mcrmini, karteçi vc s. tcqdim etmck lazımdır.

Atılmış əlilz

Odlu silagların tctbiqi nctiğcsindc baş vermiş ğinayctlcrdc gadisc yerinc baxış zamanı cldc olan bötön imkanlardan istifadc

edib, gadisc yerindc qalmıř əilizlcr axtarılıb tapılmalıdır. Tctbiq olunan silag cldcdözcltmc, revolver vc s. olduqda gadisc yerindc əiliz qalmaya da bilcr. Gadisc yerindc əilizlcrin tapılması öçön cn cvvcl atcř açanın yerini möcyycn etmck lazımdır. Gcmin yer barcdc mclumatı řagid, zrcrcçckmiř vc tcqsirlcndirilcn řcxsc verc bilcr. Yadda saxlamaq lazımdır ki, kiçik sagcdc əilizlcrin axtarılması bahlı yerlcrdcn çctindir. Cəcr atcř yaxın mcsafcdcn açılmışdırsa, onda əiliz zrcrcçckmişdcn yaxın mcsafcdc olmayağaqdır. Baxıř zamanı ařkar olunmuş əilizin ilk cvvcl tapıldıhı yerdə fotořckli çckilmcli, sonra isc iki tcrpcnmcz obyektcdn gansı mcsafcdc yerlcřdiyi qeyd edilmclidir. Gcmin ülçölcr protokolda üz cksini tapmalıdır. Barmaq izlcrinin zcdclcnmcmcsi vc özcrinc yeni izlcrin döřmcmcsi mcqscdilc əilizi iki barmaqla ahız kcsiyinin kcnarlarından yapıřaraq əütörmck lazımdır. Sonra isc silagdan atıldıhını möcyycn etmck öçön əiliz özcrindc olan izlcri arařdırmalıyıq. Atcř zamanı gilizin özcrindc sandıqın dodaqlarının izi, töllayıcının tutacahının, diřinin izlcri, vurucu iyincin (milin) izi, patron yuvasının divarlarının izi, çaxmahın oyuqunun izi, qaytarıcının çixıntısını izi qalır.

Atılmış əilizin baxıřı zamanı protokolda ařahıdakılar qeyd olunmalıdır:

1. Əilizin nüvö vc forması;
2. Əilizin ülçölcri;
3. Əilizin metalının vc aliřqanın rcnəi;
4. Əilizi oturacahında hckk olunmuş qeydlcr;
5. Əöllcnin əilizc bcrkidilmcsi clamctlcri;
6. Silagin gissclcrinin əiliz özcrindc saxladıhı izlcr;
7. Yanmış barıtın iyinin əclib-əclmcmcsi;
8. Əilizin özcrindc cl vc bařqa maddclcrin izlcrinin olub-olmaması.

Atılmış əöllc

Gadisc yerindc atılmış əöllclcr meyitin bcdcnindc vc ya onun ctrafında tapıla bilcr. Csas mcqscd gcmin əöllclcrin tapılması vc mövafiq qaydalara uyhun əütörlmcsidir.

Tcğröbc əüstcrir ki, əöllc gadisc yerindc möxtclif yerlcrdc qala bilcr. Mccsclcn, meyit vc onun paltarında, divarda vc s. predmetlcrdc. Əöllcnin axtarılması çctin bir mcrgclc tcřkil edir. Meyitin bcdcnindc anğaq əöllcnin əiriř dcliyi vardırsa, demcli, əöllc

meyitin bcdnindədir, anğaq bu demck deyildir ki, əöllcnin axtarışı dayandırılmalıdır. Tcğröbcdcn belc gal mclumdur ki, əöllc insan bcdcninin tcbii dcliklcrindcn geç bir iz buraxmadan çıxmışdır. Əöllcnin, qırmanın, karteğın axtarılması öçön gadisc yeri vc orada olan predmetlcr gcrtrcflı baxışdan keçirilmclidir. Gadisc yerindc aşkar olunmuş əöllcnin fotoşckli çckilir. Əöllcyc baxış zamanı onun konstruktiv xösusiyctlcri vc özcrindc olan izlcr möcyycn olunmalıdır. Göllc özcrindc izlcrin yaranma mexanizmini öç mcrhclcyc ayırmaq olar:

1. Göllcnin lulc kanalının arxa hisscsindc yerlçşcn patron qabına daxil olması ncticcsindc cmclc gclcn izlcr;

2. Göllcnin yivlcrç girmcsi ncticcsindc cmclc gclcn izlcr;

3. Göllcnin lölc kanalı boyunca fırlanaraq hcrckct etmcsi ncticcsindc cmclc gclcn izlcr.

Əöllcyc baxış zamanı protokolda aşahıdaki mclumatlar güstcrilir:

1. Əöllc vc qırmanın tapıldıhı yer;

2. Nüvö, rcnəi, xariği sctginin clamctlcri;

3. Əöllcnin ülçösö, qırmanın diametri;

4. Əöllcnin vc qırmanın forması;

5. Atçş zamanı manecyc dcymış əöllc vc qırmada yaranmış izlcrin clamctlcri.

Atçş izlcri

Atçş zamanı yaranmış zcdclcrdc aşahıdaki csas vc clavc faktorlar möcyycn edilir:

Atçşın csas faktorları – gcdcfın deşilmiş şckildc zcdclcnmcsi vc dcyişikliyç uhraması, kor zcdclcrin izlcri.

Atçşın clavc faktorları – yanmış vc yanmamış barit gisscğiklcri, gis, pas vc s. silagin gcdcfı dircnmiş vcziyyctindc vc yaxud da xösusi gcrbi əöllclcrdcn istifadc etmcklc yaxın mcsafcdcn atçş açıldıqda cmclc əclir.

Əöllc gcdcfı dcydikdc öç formada zcdc cmclc əctirir:

a) deşib keçcn (iki tcrçfdcn açıq);

b) kor zcdclcr;

v) sörtönöb keçcn zcdclcr.

Əöllcnin gcrckct istiqamctini möcyycn etmc clamctlcrlnc gdcdfin özcrindc maddclcrin(materialların) qalıqlarının əöllcnin gcrckct xctti boyunğa tükölmcsi, yaranın çıxış gısscsinin ctrafında dahılmış sömök gısscğılcrl, parça qırıntıları vc s. aıddır. Bundan başqa, atcş açanın yerini möcyycn etmck öçön iki zcdcnı bir-bırlc sap (ip) vasıtcsılıc ilc bırlcşdırmcklc gcmın sapın östöndcn baxmaqla möcyycn etmck olar.Hcmçının göllcnin uçuş istiqamctini möcyycn etmck öçön qrafoanalitik ösuldan da istifadə olunur. Atcşın sayını möcyycn etmck öçön yaranmış əırış yolu ctrafındakı sörtönmc daircsinin nc dcrçğcdc aydın əürönmcsi mögöm cgcmiyyct kcsb edir.

Gadısc yerindc açılmış atcşın ardığıllılığında aşahıdakı gallar csasında möcyycn mögakımc yörotmck olar.

Zcdc ctrafında çırklcnmiş gclqcncn tcdqıqının nctiğclcri: ikınğı vc öçönğö atcş, bırnğı atcşdcn çırklcnmc gclqcsını cmclc əctırcn metal qırıntılarının vc lölcncn daxılı scıgındc olan yahılı maddclcrin əöllc özcrindc qalmış gısscğılcrlcn çox olması ilc fcrqlcnır.

Atcş mcsafcsi bııra sıra kompleks clamctlcrlcn tcdqıqı nctiğcsındc möcyycn edılır:

a) əöllcnin qct etdıyı möcyycn mcsafcnın gcdđı, onun gdcdfı deşmcsi, əöllcnin açdıhı yara kanalının istiqamcti;

b) qırmanın scpcncnmc sagcsi vc tıxağın tapıldıhı yer;

v) gdcdfc süykcnmiş galda vc yaxud yaxın mcsafcdcn atcş açıldıqda atcşın clavc izlcrl.

Belc nctiğcyc əclmck olar kı, odlı sılaglar, düyöş lcvazımatları, mcrcmı, patron, əılız, özcrindc atcş izı olan predmetlcr iş özrc maddı söbutlardır. Gcmın maddı söbutların aşkar olunması, tcdqıqı vc əütörölmcsi zamanı kriminalıstık tccröbcyc csaslanaraq əüstcrılcn tclclclrc rıayct etmck lazımdır.

Sual 3. Atılmış giliz və gülləyə görə silahların qrup mənsubiyyətinin müəyyən edilməsi və onların eyniləşdirilməsi. Soyuq silahlar.

Atılmış əölləyc əürə silağın qrup mənsubiyyətinin möyyəcn edilməsi əölləcnin gansı nüvə silağdan atıldığını, gəmin silağın sistemini, modelini və markasını möyyəcn etmək üçün nəzərdə tutulur. Gədisc yerində aşkar olunmuş əölləyc əürə onun atıldığını silağın qrup mənsubiyyətinin möyyəcn edilməsi istintaq fərziiyyəclərinin qurulması, gınayətkarın axtarılması və ifşə edilməsi üçün mögüm cəcmiiyyəct kəsb edir.

Əölləcnin atıldığını silağın gansı nüvə aid olması onun iki kateqoriya cəmləcləri ilə möyyəcn edilir. Birinci kateqoriya cəmləcləri: əölləcnin özərində ürtüyən olub-olmaması, onun forması, ölçösö, gansı materialdan gəzirlənməsi, çəkisi və əölləcnin əilizlə bərkidilməsi ösulu aiddir.

İkinci kateqoriya cəmləcləri: lölc kanalının divarlarının əöllə özərində buraxdığı izlər, lölc kanalının daxili quruluşu, onun yivli olub-olmaması, yivlərin sayı, eni və yiv məsafəcləri, yivlərin istiqaməti və profili aiddir.

Əöllə özərində olan izlərlə cəscəcn silağların qrup mənsubiyyəti və əyniləşdirilməsi ekspertiza tədqiqatının obyektidir. Atılmış əilizlər özərlə gəcn yivli, gəcn də gəmar löcləli silağlar tədqiq edilir. Əilizlərin tədqiqi onların quruluşuna, silağın möyyəcn gissəclərinin əiliz özərində buraxdığı izlərlə cəscəcn. Avtomatik silağlardan atış açılarkəcn silağın quruluşundan asılı olaraq, əiliz özərində çəxməhin ün kəsiyinin, tullayığının, vuruğunun və s. izləri qalır. Gəcin izlərin təglili nətiğəsində silağın möyyəcn gissəclərinin ölçöləri, forması, təxmini yerləşmə vəziyyəti, gəcnəinin onların əilizlə təsirinin xarakteri gəqqında təscəvvör cəldə etmək olar.

Avtomatik silağları möyyəcn etmək üçün gəmin silağların vuruğu milinin əilizin oturağında cəmlə ətirdiyi armudvari və ya dairəvi izlərlə fikir vermək lazımdır.

Revolver və ov silağlarından atılmış əilizlərlə izlər nisbətən az qalır. Əilizin atıldığını silağın nüvə və modelinə aid məscəcnə gəllə etmək üçün ekspertlər silağlar, patronlar və atılmış əilizlər kolleksiyasından, gəcnəinin xəsusi kartotekalar və məlumatlardan istifadə edirlər.

Atılmış əilizlərlə əürə silağları möyyəcn etmək üçün silağın daxilində təsir edən gəcn bir gissəsinin fərdi və yalnız ona aid olan mikrorelyefi üyrənilir, bu da atılmış əilizlərlə üz cəksini tapır. Əilizlə

csascn silağın qrup mcnsubiyctini möcyycn etmck vc eynilçşdirmck öçön eksperimental atçşdcn alınan izlcr gadisc yerindcn tapılan əiliz özcrindcki izlcrlic möqayisc edilir. Bczcn möqayisc etmc izin şckli vc sonradan gazırlanmış fotoşckli ilc dc aparılır.

DİN-in 05 dekabr 2009-cu il tarixli «Cinayət təcibi üzrə əhəmiyyət kəsb edən dəlillərin qablaşdırılması, təcqiqata təcdim olunması və təhvil verilməsi barədə Qaydaların təsdiq edilməsinə dair» əmrinə müvafiq olaraq ballistik təcqiqatların aparılması üçün təcdim olunan odlu silahlar və onların hissələri, döyüş sursatları-ölçüsündən və sayından asılı olaraq kağız bağlamalarda, zərflərdə, paketlərdə, selofan torbalarda, karton qutularda, çantalarda və ya polimer kisələrdə qablaşdırılıb möhürlənir (partlyıcı qurğular, onun hissələri, mexanizm və maddələri aşkar olduğu yerdə mütəxəssis tərəfindən baxış keçirildikdə və zərərsizləşdirildikdən sonra qablaşdırıla bilər).

Soyuq silağlar

DİN-in cmckdaşları xidmət apardıqları sağclcrdc sahlamlıha zcrer vurma mcqşcdilc qanunsuz soyuq silağ əczdircn vctcndaşlarla qarşılaşırlar. Cşyanın, predmetin soyuq silağ olmasını möcyycn etmck öçön bir sıra clamctlcrc diqqct yetirilməlidir. Gcmn predmetin gazırlanma ösulu vc istifadc olunma sağcsi xösusi cğcmiyyct kcsb edir.

Cıbcyaxa düyöş zamanı göğum, mödafiə vc sahlamlıha zcrer vurma mcqşcdilc xösusi gazırlanmış predmetlcr soyuq silağlardır. Soyuq silağlar o vaxt maddi söbut rolunu oynayır ki, onlar ğinayctin türcdilmcsi vasitcsi olur. Bundan başqa, soyuq silağların gazırlanması, əczdirilmcsi, satılması da ğinayct tcrkibini yaradır. «Xidməti vc mölki silağ qaqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda soyuq silağa konstruksiyasına, ölçösönc vc materialına əürə birbaşa istegsalat vc ya mcışct təcscröfat mcqşcdilcri öçön nczcrdc tutulmayan, xösusi olaraq insanın czclc qövvcindcn istifadc etmcklc zcrervunma obykti ilc bilavasitc tcmas zamanı zcrer yetirmck tcyinatına malik olan silağ kimi anlayış verilir.

Soyuq atığı silağ isc insan czclcsinin vc ya mexaniki qurhunun enerjisi gesabına istiqamctlcnmış gcrckct cldc edcn cşyalarla

mcsafcdcn gcdcfi zcdclcmck tcyinatına malik olan silag kimi möcyycn edilir.

Ğinayct türctmiş şcxsin cmclinin tüvsifi bir çox gallarda ondan əütörölmöş predmetin soyuq silag olub-olmamasından asılı olduhundan bu mcsclcnin aydınlaşdırılması gcr bir konkret galda tcğröbi cğcmiyyct daşıyır.

Soyuq silahların təsnifatı:

1. İş prinsipinc əürç;
2. Tcyinatına əürç;
3. Gazırlanma ösuluna əürç;
4. Gazırlanma yerinc əürç;
5. Konstruktiv quruluşuna əürç;
6. Standarta uyğunluhuna əürç.

İş prinsipinc əürç dc soyuq silaglar iki yerc bülönör: cllc vurulan, atığı (zcdc yetirmck öçön insanın czclc qövvcsinin tcsiri vc yayın tcsiri ilc atılan).

Təyinatına görə:

1. Gcrbidc istifadc olunan;
2. Ovda istifadc olunan;
3. İdmanda istifadc olunan;
4. Kriminal silaglar (bilavasitc ğinayct türctmck öçön gazırlanmış).

Hazırlanma üsuluna görə:

1. Zavod ösulu ilc gazırlanmış;
2. Kustar ösulla gazırlanmış;
3. Cldcdözcltmc.

Kustar ösulla cldcdözcltmc arasında fcrq ondan ibarctdir ki, kustar ösulla gcr gansı emalatxanada bir neç nösxcdcn ibarct gazırlanır. Cldcdözcltmc isc ayrı-ayrı peşckar vcrdişlcr malik olmayan şcxslcr tcrfindcn tck galda gazırlanır.

Hazırlanma yerinə görə:

1. Ülkc daxilindc istegsal olunmuş;
2. Xariğdc istegsal olunmuş.

Konstruksiyasına əürç soyuq silaglar öç yerc ayrılır:

1. Tiycli;
2. Tiycsiz;
3. Kombinc edilmiş.

Standarta uyğunluğuna əürə soyuq silaqlar öç yerc bülönör: standart, qeyri-standard və atipik silaqlar.

Tiycli soyuq silaqlar isə aşahıdakı nüvələr bülönör:

1. Tiycsinin uzunluğuna əürə: uzun tiycli, qısa tiycli.
2. Tiycsinin formasına əürə: döz, cyri tiycli.
3. Tiycsinin gcrckctinc əürə: deşığı, kcsığı-deşığı, çapığı.

Dcstck və tiyc tiycli soyuq silaqların csas gissclridcr. Tiyc soyuq silaqların düyöşkcni gisscsi olub, zcrcturma rolunu oynayır. Maskalanmış soyuq silaqlar üz xariği əürönöşönc əürə gcr gansı bir mcçct çşyasını xatırladır (csa, avtoqlcm və s.).

Son vaxtlar soyuq silaqlar yeniyetmələr arasında dağa çox yayılmışdır. İstintaq tçğröbcsi əüstcrir ki, soyuq silaqların tctbiqi ilc türcdilmiş ğinayctlərin yarıdan çoxu yeniyetmələr tcrctindcn gcyata keçirilmiş olur. Bir qayda olaraq tçqdim edilmiş silağın soyuq olub-olmaması, gansı nüvc aid olması mcscclcsini gcll etmck öçön kriminalistik ekspertiza tcyin olunur.

Gcr bir galda tcdqıqat öçön əütörölmöş bıçahın ülçölcri, tiycnin mügkcmliyi, dcstcyinin cldc ragat tutulma dcrcğcsi, mcgdudlaşdırığının olması kimi clamctlərc xösusi diqqct yetirilmclidir.

N e t i c e

Bu mühazirəyə yekun vurmazdan əvvəl demək istərdim ki, artıq bir neçə onillikdir ki, odlu silahların istehsalı başlamışdır. Odlu silahlar istehsal olunan andan cinayətkarlar öz cinayət əməllərinin məhz həmin silahların tətbiqi ilə həyata keçirirlər. Həmin silahların inkişafı həm kimya, həm də fizika elminin inkişafı ilə əlaqədardır. Bu inkişaf dövründə odlu silahlar öz xüsusiyyətlərinə görə bir neçə növə ayrılır (bunlar haqqında mühazirənin tərkibində söz açılib).

Yadda saxlamaq lazımdır ki, hər bir atılan patron üzərində odlu silahlar özlərinə məxsus buraxır həmin izlər bilavasitə ekspertiza tədqiqatının obyektidir.

Bununla belə yadda saxlamaq lazımdır ki, hər bir müstəntiq hədisə yerinin müayinəsi zamanı bilavasitə atəş açanın yerini, atış ardıcılığını və atış istiqamətini müəyyən etməlidir. Bunlar onun sonrakı istiqamətinin düzgün istiqamətləndirilməsinə köməklik edər və cinayətkirlərin vaxtında öz cəzalarının almasına gətirib çıxarar.

Odlu silahlarla yanaşı biz bu günki mühazirədə soyuq silahlar haqqında da müəyyən biliklər əldə etdik. Yadda saxlamaq lazımdır ki, son vaxtlar soyuq silahlar yeniyetmələr arasında daha çox yayılmışdır. İstintaq təcrübəsi göstərir ki, soyuq silahların tətbiqi ilə törədilmiş cinayətlərin yarısından çoxu yeniyetmələr tərəfindən həyata keçirilmiş olur.

Nitqimin sonunda onu bildirmək istəyirəm ki, bizim bu günki mövzu öz intellektuallığı ilə son dərəcə lazımlıdır və gələcək də onun öyrənilməsi məqsədamüvafiqdir